

Araştırma Makalesi

Neoliberal Yönetimsellik ve Gençlik Refahının Bireyselleşmesi: Türkiye’de Neet Sorunsalı ile TBM ve OBM Programlarının Eleştirel Analizi

Neoliberal Governmentality and the Individualization of Youth Welfare: A Critical Analysis of the NEET Issue and the TBM and OBM Programs in Turkey

Azize AÇIK

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Adalet Meslek Yüksekokulu

azize.acik@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-4113-4159>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
06.07.2026	07.08.2026

Öz

Bu çalışma, neoliberal yönetimsellik çerçevesinde sosyal politika ve refah anlayışındaki dönüşümü Türkiye’de gençlik refahı bağlamında incelemektedir. Gençlere yönelik sosyal risklerin politika belgelerinde nasıl çerçevelendiğini ve bunların yönetimine ilişkin sorumluluğun devlet, aile ve birey arasında nasıl dağıtıldığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Nitel doküman incelemesine dayanan araştırmada eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 58. maddesi, 2013 Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi ile Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM) ve Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı’na (OBM) ilişkin kurumsal belgeler incelenmiştir; NEET gençlere ilişkin resmî istatistikler bağlamsallaştırma amacıyla kullanılmıştır. Bulgular, kamusal koruma sorumluluğunun sürdüğünü; ancak istihdam edilebilirlik, bireysel sorumluluk, yaşam becerileri, özdenetim ve psikolojik dayanıklılık vurgularının belirginleştiğini göstermektedir. TBM ve OBM’nin koruyucu, önleyici ve destekleyici işlevlerine karşın program materyallerinde bireysel farkındalık ve davranış değişikliği ayrıntılı biçimde yapılandırılırken yoksulluk, güvencesizlik, sosyal dışlanma ve hizmetlere erişim gibi yapısal koşullar aynı ayrıntıda ele alınmamaktadır. Farklı analitik düzeyler ve hedef gruplar nedeniyle NEET statüsü ile bağımlılık arasında nedensel ilişki kurulmamıştır. Programların etkililiği ise araştırmanın kapsamı dışında tutulmuş ve ölçülmemiştir. Çalışma, bireysel müdahalelerin hak temelli sosyal koruma, aile destekleri ve yapısal sosyal politika araçlarıyla birlikte yürütülmesi gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberal Yönetimsellik, Gençlik Refahı, Refahın Bireyselleşmesi, NEET, Bağımlılık Politikaları

Abstract

This study examines the transformation of social policy and welfare under neoliberal governmentality in the context of youth welfare in Türkiye. It analyzes how documents frame youth-related social risks and distribute responsibility among the state, families, and individuals. Drawing on qualitative document analysis, it employs critical discourse analysis. The corpus comprises Article 58 of Türkiye’s Constitution, the 2013 National Youth and Sports Policy Document, and institutional documents on the Türkiye Addiction Prevention Training Program (TBM) and School-Based Addiction Intervention Program (OBM); official NEET youth statistics provide contextual information. Findings indicate that public responsibility for protection persists, while employability, individual responsibility, life skills, self-control, and psychological resilience gain prominence. Although TBM

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Açık, A., 2026, Neoliberal Yönetimsellik ve Gençlik Refahının Bireyselleşmesi: Türkiye’de Neet Sorunsalı ile TBM ve OBM Programlarının Eleştirel Analizi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 61(3), 3276-3294.

and OBM have protective, preventive, and supportive functions, their materials elaborate individual awareness and behavioral change more fully than poverty, insecurity, social exclusion, and access to services. No causal relationship is established between NEET status and addiction because the data concern different analytical levels and target groups; program effectiveness was not assessed. The study concludes that individual interventions should complement rights-based social protection, family support services, and structural social policy instruments.

Keywords: *Neoliberal governmentality, youth welfare, individualization of welfare, NEET, Addiction policies.*

1. Giriş

Neoliberalizm, yalnızca piyasa odaklı bir ekonomi politikası değil, devletin, toplumun ve bireyin sorumluluklarını piyasa rasyonalitesi doğrultusunda düzenleyen bir yönetim anlayışıdır (Foucault, 2008; Harvey, 2005; Larner, 2000). Bu dönüşüm, sosyal refah sistemlerini yeniden yapılandırarak kolektif güvence ile bireysel sorumluluk arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir (Harvey, 2005; Jessop, 2002; Peck, 2001). Neoliberal yönetimsellik, bireyi yaşamını planlamak, becerilerini geliştirmek ve risklerini yönetmekle yükümlü bir “kendilik girişimcisi” olarak kurgulamakta (Foucault, 2008; Rose, 1999); işsizlik, yoksulluk ve dışlanmaya yönelik politikalarda istihdam edilebilirlik, özdenetim, uyum ve psikolojik dayanıklılık gibi bireysel özellikleri öne çıkarmaktadır. Böylece refah, sosyal hak niteliğini bütünüyle kaybetmemekle birlikte performans ve sorumluluk ölçütleriyle daha yakından ilişkilendirilmektedir (Jessop, 2002; Larner, 2000; Peck, 2001).

Eğitimden istihdama geçişin uzaması, güvencesiz çalışma, sosyal korumaya erişim güçlükleri ve aile desteğine artan ihtiyaç, gençlerin yetişkinliğe geçişini parçalı ve belirsiz hâle getirmektedir (Furlong ve Cartmel, 2007; MacDonald, 2011; Standing, 2011). Bu kırılganlıkları görünür kılan NEET statüsü, homojen veya yalnızca bireysel tercihlerle açıklanabilecek bir kategori değildir; eğitim ve işgücü piyasası koşulları, sınıfsal eşitsizlikler, bakım sorumlulukları, toplumsal cinsiyet, sağlık ve bölgesel farklılıklarla biçimlenmektedir (Eurofound, 2012; Furlong, 2006; MacDonald, 2011).

Neoliberalizmin performans ve sorumluluk vurgusu, işsizlik, başarısızlık ve dışlanmanın yapısal koşullar yerine bireysel yetersizliklerle açıklanmasını teşvik edebilmektedir (Davies, 2015; Fisher, 2009; Han, 2015). Özdenetim ve psikolojik dayanıklılık, bireylerin baş etme kapasitelerini desteklerken toplumsal sorunların bireysel davranış ve ruhsallık alanına taşınmasına da katkıda bulunabilmektedir (Han, 2017; Rose, 1999). Bu nedenle bireysel beceri müdahalelerinin yoksulluk, güvencesizlik, dışlanma ve sosyal hizmetlere erişim gibi yapısal koşullarla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de gençlik refahı tartışmalarında işsizlik, NEET statüsü, sosyal koruma ve aile desteği; bağımlılıkla mücadelede ise koruyucu eğitim, farkındalık, özdenetim ve yaşam becerileri öne çıkmaktadır. TBM ve OBM, ikinci yaklaşımın kurumsal örnekleridir. Ancak gençlik refahı ile bağımlılığın önlenmesinde kullanılan risk ve sorumluluk söylemleri çoğunlukla ayrı alanlarda incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı, gençlik refahına ilişkin anayasal ve kurumsal belgelerde sosyal risklerin nasıl çerçevelendiğini ve sorumluluğun devlet, aile ve birey arasında nasıl dağıtıldığını; TBM ve OBM’de bağımlılık riskinin farkındalık, bireysel sorumluluk, yaşam becerileri, özdenetim ve psikolojik dayanıklılık üzerinden nasıl yapılandırıldığını incelemektir. Çalışmanın özgün katkısı, bu kurumsal söylemleri aynı belge temelli analizde buluşturarak kamusal koruma ile bireysel sorumluluk arasındaki ilişkiyi neoliberal yönetimsellik perspektifinden tartışmasıdır.

Çalışmada NEET statüsü ile bağımlılık arasında nedensel veya istatistiksel ilişki kurulmadığı gibi NEET gençlerle TBM ve OBM’nin hedef gruplarının aynı olduğu da varsayılmamaktadır. NEET göstergeleri yapısal kırılganlıkları bağlamsallaştırmak, program belgeleri ise bağımlılık risklerine yönelik kurumsal yaklaşımları çözümlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

1. Türkiye’de gençlik refahına ilişkin anayasal ve kurumsal politika belgelerinde sosyal riskler ile devletin, ailenin ve bireyin sorumlulukları nasıl çerçevelenmektedir?
2. TBM ve OBM belgelerinde bağımlılık riski; farkındalık, bireysel sorumluluk, yaşam becerileri, özdenetim ve psikolojik dayanıklılık üzerinden nasıl yapılandırılmaktadır?

3. NEET göstergeleri gençlerin yapısal kırılganlıklarını nasıl bağlamsallaştırmakta ve bu göstergelerin TBM ve OBM çözümlemesiyle birlikte kullanılmasının yöntemsel sınırları nelerdir?

2. Amaç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Deseni

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de gençlik refahına ilişkin politika ve program belgelerinde sosyal risklerin nasıl çerçevelendiğini ve bu risklerin yönetimine ilişkin sorumluluğun devlet, aile, okul ve birey arasında nasıl dağıtıldığını incelemektir. Çalışma ayrıca TBM ve OBM programlarında bağımlılık riskinin farkındalık, bireysel sorumluluk, karar verme, özdenetim, yaşam becerileri ve psikolojik dayanıklılık kavramları üzerinden nasıl yapılandırıldığını değerlendirmektedir.

Araştırma, nitel doküman incelemesine dayalı olarak tasarlanmıştır. Belgelerin çözümlenmesinde eleştirel söylem analizinden yararlanılmıştır. Eleştirel söylem analizi; politika ve program belgelerinde gençlik, sosyal risk, korunma, sorumluluk, davranış değişikliği ve kurumsal müdahale kavramlarının hangi anlam ilişkileri içinde yapılandırıldığını incelemek amacıyla kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, TBM ile OBM’nin etkililiğini ölçmek veya NEET statüsü ile bağımlılık arasında istatistiksel bir ilişki kurmak değil; incelenen belgelerde sosyal risklerin ve bu risklerin yönetimine ilişkin sorumlulukların nasıl çerçevelendiğini analiz etmektir.

2.2. Belge Bütüncesi ve Seçim Ölçütleri

Araştırmanın belge bütüncesi, gençlik refahı, gençlerin korunması ve bağımlılık risklerine yönelik kurumsal müdahalelerle doğrudan ilişkili şu resmî ve kurumsal kaynaklardan oluşturulmuştur:

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “Gençliğin korunması” başlıklı 58. maddesi (T.C. Anayasası, 1982);
2. 27 Ocak 2013 tarihli ve 28541 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2013);
3. Türkiye Yeşilay Cemiyetinin TBM’ye ilişkin resmî program tanıtım metni ve analizde kullanılan eğitim içerikleri (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025);
4. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün OBM’ye ilişkin uygulama belgesi (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024).

Bütünce, 1982 Anayasası’ndan güncel TBM ve OBM belgelerine uzanan, amaçlı olarak seçilmiş metinleri kapsamaktadır. Yayın tarihi bulunmayan çevrim içi TBM içeriklerinin araştırma sırasında erişilebilen sürümleri incelenmiştir. Çalışma, Türkiye’deki bütün gençlik, sosyal koruma ve bağımlılık politikalarını temsil etme iddiası taşımamaktadır.

Belge seçiminde; gençlerin sosyal korunması, eğitim ve istihdama katılımı veya bağımlılık risklerinin önlenmesiyle doğrudan ilişkili olma; devletin, ailenin, okulun ya da bireyin sorumluluklarını tanımlayan ifadeler içermesi; resmî bir kamu kurumu veya programın yürütülmesinden sorumlu kurumsal yapı tarafından yayımlanma ve kamuya açık, doğrulanabilir bir kurumsal kaynaktan erişilebilme ölçütleri esas alınmıştır.

Anayasa’nın 58. maddesi, gençlerin geliştirilmesi ve risklerden korunması konusunda devlete yüklenen hukuki sorumluluğu; Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi ise gençliğin tanımı ile eğitim, istihdam, sağlık, katılım, sosyal içermesi, kişisel gelişim ve korunma alanlarını içeren politika çerçevesini göstermesi nedeniyle seçilmiştir (T.C. Anayasası, 1982; Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2013).

TBM ve OBM, bağımlılıkla mücadelede farklı müdahale düzeylerini temsil eden örnek vakalar olarak belirlenmiştir. TBM, farklı toplum kesimlerine yönelik bilgi, farkındalık ve birincil önleme yaklaşımını temsil ederken OBM, okul ortamında riskli davranış gösterdiği veya bağımlılık yapıcı maddeleri denediği değerlendirilen öğrencilere yönelik erken müdahale, destek ve yönlendirmeye dayanmaktadır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025; Millî Eğitim Bakanlığı, 2024).

OBM okul temelli olduğundan programın NEET statüsündeki gençleri doğrudan hedeflediği varsayılmamıştır. NEET göstergeleri ile TBM ve OBM belgeleri aynı genç grubuna ilişkin kaynaklar

olarak kullanılmamış; yapısal kırılmalıklar ile bunlara yönelik kurumsal müdahaleleri farklı analitik düzeylerde tartışmaya imkân veren ayrı veri ve belge grupları olarak değerlendirilmiştir.

2.3. İkincil İstatistiksel Verilerin Kullanımı

Çalışmada kullanılan NEET istatistikleri, eleştirel söylem analizine dâhil edilen belge bütüncesinin bir parçası değildir. Bu istatistikler, Türkiye’de gençlerin eğitim ve istihdama katılımında karşılaştıkları güçlükleri bağlamsallaştıran ikincil veriler olarak kullanılmıştır. İstatistiklerin yaş grubu, referans yılı, gösterge tanımı ve veri kaynağı korunmuş; farklı yaş gruplarına veya farklı gösterge tanımlarına ilişkin veriler tek bir veri serisiymiş gibi birleştirilmemiştir.

Bulgular bölümünde kullanılan 2023 ve 2024 NEET oranları, Türkiye İstatistik Kurumunun *İstatistiklerle Gençlik, 2024* başlıklı haber bülteninden alınmıştır (TÜİK, 2025).

NEET göstergeleri, TBM ve OBM belgelerinin çözümlemesinden elde edilen bulguların istatistiksel kanıtı olarak kullanılmamıştır. NEET istatistikleri eğitim ve istihdam durumunu gösterirken, TBM ve OBM belgeleri bağımlılık risklerine yönelik önleme ve erken müdahale yaklaşımlarını konu edinmektedir. Bu kaynakların farklı analitik düzeylerde bilgi sunması nedeniyle NEET statüsünün bağımlılığa neden olduğu, NEET oranlarındaki değişimin bağımlılık risklerini açıkladığı veya TBM ile OBM’nin doğrudan NEET gençleri hedeflediği yönünde bir çıkarım yapılmamıştır.

2.4. Çözümleme Birimi ve Analitik Kategoriler

Belge çözümlemesinin birimini, incelenen metinlerde yer alan tanımlar, amaç ve hedef ifadeleri, risk tanımları, müdahale açıklamaları, sorumluluk atıfları ve hedef gruplara yönelik yönlendirmeler oluşturmuştur. Belgelerin bütününden koparılmış tekil kelimeler yerine, ilgili kavramın kullanıldığı cümle ve paragraf bütünlüğü esas alınmıştır.

Belgeler şu analitik kategoriler çerçevesinde incelenmiştir: Gençliğin ve programların hedef gruplarının nasıl tanımlandığı; sosyal risklerin ve bağımlılıkla ilişkili risklerin nasıl çerçvelendiği; devletin ve kamu kurumlarının koruma ve destek sorumlulukları; aileye ve okula yüklenen sorumluluklar; bireysel sorumluluk ve davranış değişikliği; bilgi ve farkındalık geliştirme; karar verme, özdenetim ve yaşam becerileri; psikolojik dayanıklılık ve değişen koşullara uyum; yoksulluk, güvencesizlik, sosyal dışlanma, bakım sorumlulukları ve hizmetlere erişim gibi yapısal koşullar; koruyucu, önleyici, destekleyici ve yönlendirici kurumsal müdahaleler.

Analitik kategoriler, araştırma soruları ile neoliberal yönetimsellik ve refahın bireyselleşmesi literatüründen hareketle oluşturulmuştur (Foucault, 2008; Lerner, 2000; Rose, 1999). Bununla birlikte analiz yalnızca çalışmanın bireyselleştirme savını destekleyen ifadelerle sınırlandırılmamıştır. Belgelerde yer alan kamusal koruma, hak temelli yaklaşım, aile desteği, kurumsal iş birliği, rehberlik ve sağlık hizmetlerine yönlendirme gibi dengeleyici ifadeler de çözümlemeye dâhil edilmiştir. Böylece programların koruyucu ve destekleyici yönleriyle bireysel sorumluluğa yaptıkları vurgu birlikte değerlendirilmiştir.

2.5. Çözümleme Süreci

Çözümleme süreci dört aşamada yapılandırılmıştır. İlk aşamada belgeler; yayımlayan kurum, yayın tarihi, belge türü, hedef grup, temel amaç ve müdahale düzeyi bakımından sınıflandırılmıştır. Bu aşamada anayasal ve ulusal politika metinleriyle TBM ve OBM’ye ilişkin program belgeleri birbirinden ayrılmıştır.

İkinci aşamada belgeler araştırma soruları doğrultusunda okunmuş; gençlik, risk, korunma, sorumluluk, farkındalık, özdenetim, yaşam becerileri, psikolojik dayanıklılık ve kurumsal müdahale ile ilişkili metin bölümleri belirlenmiştir. İlgili ifadeler, kullanıldıkları cümle ve paragraf bağlamı korunarak analitik kategoriler altında değerlendirilmiştir.

Üçüncü aşamada belgeler arasında karşılaştırmalı çözümleme yapılmıştır. Bu kapsamda sosyal ve bağımlılıkla ilişkili risklerin hangi nedenlerle ilişkilendirildiği ve bu risklerin yönetilmesinden hangi aktörlerin sorumlu tutulduğu incelenmiştir. Devletin ve kurumların koruma sorumluluğunu ifade eden hükümler ile bireysel farkındalık, davranış değişikliği, özdenetim ve yaşam becerisi vurguları birlikte

değerlendirilmiştir. TBM ve OBM'nin koruyucu, önleyici ve destekleyici işlevleri göz ardı edilmemiş; refahın bireyselleşmesine ilişkin yorum, yapısal koşulların ve kamusal sorumlulukların belgelerdeki görece görünürlüğü dikkate alınarak geliştirilmiştir.

Dördüncü aşamada belge çözümlemesinden elde edilen örüntüler, ilgili kuramsal literatür ve NEET göstergeleriyle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. NEET verileri ile bağımlılık programlarına ilişkin belgeler arasında bireysel veya istatistiksel bir ilişki kurulmamış; bunlar gençlerin karşı karşıya bulunduğu farklı yapısal risk alanlarını bağlamsallaştıran ayrı kaynaklar olarak kullanılmıştır. Bulguların sunumunda belgelerin doğrudan içeriğinden elde edilen saptamalar ile neoliberal yönetimsellik yaklaşımına dayalı kuramsal yorumlar birbirinden ayrılmıştır.

2.6. Araştırmanın İnandırıcılığı ve İzlenebilirliği

Araştırmanın inandırıcılığını ve çözümlemenin izlenebilirliğini güçlendirmek amacıyla belge bütüncesi, belge seçim ölçütleri, çözümleme birimi, analitik kategoriler ve çözümleme aşamaları açık biçimde tanımlanmıştır. Bulguların yalnızca çalışmanın temel savını destekleyen ifadeler üzerinden oluşturulmasını önlemek amacıyla kamusal sorumluluk, hak temelli yaklaşım, kurumsal destek, aileyle iş birliği ve sağlık hizmetlerine yönlendirme içeren dengeleyici ifadeler de analize dâhil edilmiştir.

Belgelerin doğrudan içeriğinden elde edilen saptamalar ile neoliberal yönetimsellik ve refahın bireyselleşmesi çerçevesinde geliştirilen kuramsal yorumlar birbirinden ayrılmıştır. Çalışma tek yazarlı olduğundan bağımsız kodlayıcılar arası uyum değerlendirmesi yapılmamıştır. Bu durum, belge bütüncesinin ve çözümleme prosedürünün açık biçimde sunulması ile kullanılan belge örneklerinin kaynak ve konum bilgilerinin belirtilmesi yoluyla sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

2.7. Etik Hususlar

Araştırma, kamuya açık anayasal metinler, politika belgeleri, kurumsal program içerikleri ve ikincil istatistiksel veriler üzerinden yürütülmüştür. Araştırma kapsamında insan katılımcılardan doğrudan veri toplanmamış ve kişisel veri kullanılmamıştır. Bu nedenle çalışma, etik kurul onayı gerektiren bir veri toplama süreci içermemektedir. Yararlanılan bütün belge ve istatistiksel kaynakların metin içinde gösterilmesi ve kaynakçada tam künye bilgileriyle sunulması esas alınmıştır.

3. Kuramsal Çerçeve

3.1. Neoliberal Yönetimsellik ve Refahın Bireyselleşmesi

Neoliberalizm, yalnızca piyasa mekanizmalarının genişlemesini öngören bir ekonomi politikası değil, bireylerin kendileriyle, toplumla ve devletle kurdukları ilişkileri piyasa rasyonalitesi doğrultusunda yeniden biçimlendiren bir yönetimsellik anlayışı olarak da ele alınmaktadır (Foucault, 2008; Harvey, 2005; Larner, 2000). Foucault'nun "kendilik girişimcisi" kavramsallaştırması, neoliberal öznenin becerilerini, tercihlerini ve yaşamını sürekli geliştirilmesi gereken bir beşerî sermaye olarak görmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşımda birey, yalnızca ekonomik faaliyetlere katılan bir aktör değil, karşılaştığı sosyal ve ekonomik riskleri öngörmek, yönetmek ve bu risklerin sonuçlarıyla baş etmekle sorumlu bir özne olarak konumlandırılmaktadır (Foucault, 2008; Rose, 1999).

Bu dönüşüm sosyal politika anlayışına da yansımaktadır. Refah devletin kolektif risk paylaşımına dayanan yaklaşımında hastalık, yaşlılık, işsizlik ve yoksulluk gibi risklerin kamusal kurumlar aracılığıyla karşılanması öne çıkarken, neoliberal dönemde bireysel sorumluluk, istihdam edilebilirlik, özdenetim ve değişen koşullara uyum sağlama kapasitesi daha belirgin hâle gelmiştir (Jessop, 2002; Peck, 2001). Bu durum sosyal hakların bütünüyle ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Daha ihtiyatlı bir değerlendirmeye, sosyal korumaya erişimin bazı politika alanlarında bireyin çalışma isteği, eğitim ve aktivasyon programlarına katılımı, davranışları ve piyasa taleplerine uyumuyla daha güçlü biçimde ilişkilendirildiği söylenebilir.

Refahın bireyselleşmesi, sosyal risklerin yalnızca bireyler tarafından deneyimlenmesini değil, bu risklerin nedenlerinin ve çözüm yollarının da giderek bireysel tercihlere, yeterliliklere ve davranışlara bağlanmasını ifade etmektedir. İşsizlik ve yoksulluk gibi yapısal sorunların motivasyon eksikliği, yanlış tercih veya beşerî sermaye yetersizliği üzerinden açıklanması, sorumluluğun ekonomik ve kurumsal yapılardan bireye doğru aktarılmasına yol açabilmektedir (Harvey, 2005; Larner, 2000; Peck, 2001). Sosyal politika literatüründe "mağduru suçlama" olarak tartışılan bu eğilim, toplumsal eşitsizliklerin

yapısal boyutlarının geri planda kalması ve bireyin yaşadığı sonuçlardan öncelikle kendisinin sorumlu tutulması riskini taşımaktadır (Wacquant, 2009). Bununla birlikte bireysel sorumluluğa, yaşam becerilerine ve kişisel kapasitelere önem veren her politika doğrudan refahın bireyselleştirilmesi olarak değerlendirilmemelidir. Bireysel düzeyde destek sağlayan müdahaleler, kişilerin karar alma, yardım arama ve riskli durumlarla baş etme kapasitelerini güçlendirebilir. Sorun, bu müdahalelerin yoksulluk, güvencesizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bakım sorumlulukları ve sosyal hizmetlere erişim gibi yapısal koşullara yönelik politikaların yerine geçirilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla refahın bireyselleşmesi, yalnızca bireysel müdahalelerin varlığı üzerinden değil, bireysel sorumluluk ile kamusal, ailesel ve yapısal sorumluluklar arasındaki dengenin nasıl kurulduğu üzerinden değerlendirilmelidir.

3.2. Gençlik Refahı, NEET ve Welfare'den Workfare'e Geçiş

Neoliberal dönüşümle birlikte eğitimden istihdama ve yetişkinliğe geçiş süreçleri uzamış ve belirsizleşmiştir. Güvenceli istihdamın zayıflaması; geçici, düşük ücretli ve esnek çalışmanın yaygınlaşması, gençlerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarını ve yaşamlarını planlamalarını güçleştirmektedir (Furlong ve Cartmel, 2007; MacDonald, 2011; Standing, 2011). Türkiye'deki güncel çalışmalar da güvencesiz çalışma, uzayan iş arama süreleri ve belirsiz istihdam beklentilerinin gençlik refahı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır (Görmüş, 2023, 2024; Şahin ve Boduroğlu, 2025). Bu dönüşüm, hak temelli sosyal korumadan destekleri eğitim, istihdam ve aktivasyon koşullarına bağlayan workfare uygulamalarına yönelimi beraberinde getirmiştir (Dean, 2007; Jessop, 2002; Peck, 2001). Workfare politikaları gençlerin eğitim ve istihdama katılımını destekleyebilmekle birlikte nitelikli ve güvenceli iş olanakları sunulmadığında onları geçici ve düşük ücretli işlere yöneltme ve işsizliğin yapısal nedenlerini geri plana itme riski taşımaktadır.

Ne eğitimde ne de istihdamda olan gençleri tanımlayan NEET kategorisi, eğitim ve işgücü piyasasından kopuş riskini görünür kılmaktadır (Eurofound, 2012; Furlong, 2006). Ancak bu kategori; iş arayanları, bakım sorumluluğu veya sağlık sorunu bulunanları, eğitimden yeni ayrılanları ve iş aramaktan vazgeçenleri içeren heterojen bir gruptur. Dolayısıyla NEET statüsünün bireysel motivasyon veya beceri eksikliğiyle açıklanması; sınıfsal, bölgesel ve toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkları görünmez kılabilir (Furlong ve Cartmel, 2007; MacDonald, 2011). Türkiye'deki araştırmalar da NEET gençlerin bakım sorumlulukları, toplumsal cinsiyet, eğitim düzeyi ve bölgesel işgücü koşulları bakımından farklılaştığını göstermektedir (Lüküslü ve Çelik, 2022; Özdemir vd., 2023; Yiğit vd., 2023).

Gençlik Garantisi ve benzeri aktif işgücü politikaları, NEET gençlere iş, eğitim, staj veya çıraklık olanağı sunmayı amaçlamaktadır (European Commission, 2016; ILO, 2015). Ancak başarı yalnızca kısa sürede işe yerleştirmeye değil; eğitimin niteliği, istihdamın ücret ve güvence koşulları, gençlerin kararlara katılımı ve sosyal korumaya erişimleriyle değerlendirilmelidir. Yaptırım ve yardım kesintisine dayanan aktivasyon disiplin baskısını artırabilirken nitelikli eğitim, danışmanlık, sosyal güvence ve uygun istihdamla desteklenen uygulamalar toplumsal katılıma katkı sağlayabilir.

Refah rejimleri de NEET gençlerin deneyimlerini biçimlendirmektedir. Evrenselci rejimlerde kapsamlı sosyal desteklere karşın ücretli çalışmanın güçlü bir norm olması, NEET gençlerin iyi olma durumunu olumsuz etkileyebilir (Eurofound, 2012; Gallie ve Paugam, 2000). Sosyal hizmetlerin ve gelir desteklerinin sınırlı olduğu rejimlerde ise aile desteği belirleyici hâle gelmektedir (Esping-Andersen, 1990; Ferrera, 1996). Bu destek koruyucu olmakla birlikte ailenin kaynaklarına bağlı olduğundan gençler arasındaki eşitsizlikleri yeniden üretebilir.

Gençlik refahını yalnızca istihdama katılımı ile değerlendirmek, sosyal, kültürel ve siyasal katılımı geri plana iter. Sen'in yapabilirlik yaklaşımı refahı, bireyin değer verdiği yaşamı seçme ve gerçekleştirme kapasitesiyle ilişkilendirmektedir (Sen, 1999). Bu nedenle gençlik politikaları yalnızca piyasanın gerektirdiği beşerî sermayeyi geliştirmeye değil; gençlerin eğitim, barınma, sağlık, sosyal güvenlik ve karar alma süreçlerine erişimini genişletmeye yönelmelidir (Fraser, 1995; Lister, 2003; Nussbaum, 2011).

3.3. Performans Baskısı ve Psikososyal Riskler

Neoliberal yönetimsellik, bireyin ekonomik üretkenliğinin yanı sıra davranışlarını, duygularını ve yaşam biçimini de sürekli geliştirmesi gereken alanlar olarak yapılandırabilmektedir. "Kendilik

girişimcisi” olarak konumlandırılan bireyden değişen koşullara uyum sağlaması, rekabet gücünü artırması ve başarısızlık karşısında dayanıklılık göstermesi beklenmektedir (Foucault, 2008; Rose, 1999). Bu beklenti, gençlerin eğitim, istihdam ve sosyal yaşamlarında sürekli performans sergileme baskısı hissetmelerine yol açabilmektedir.

Han’ın “yorgunluk toplumu” yaklaşımı, bireyin kendisini sürekli geliştirmeye ve optimize etmeye yönelttiği performans rejimini açıklamaktadır (Han, 2010, 2015). Bu rejimde başarısızlık, yapısal koşullar yerine bireyin yetersiz çabası, uyumsuzluğu veya yanlış tercihleriyle ilişkilendirilebilmekte; bu öz-yüklenim yetersizlik, gelecek kaygısı ve tükenmişlik deneyimlerini güçlendirebilmektedir (Davies, 2015; Fisher, 2009). Türkiye’deki güncel çalışmalar da ekonomik belirsizlik, istihdam beklentileri, performans baskısı ve gençlerin psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır (Çetinceli ve Tüzün, 2022; Kantaş Yılmaz ve Karakuş, 2022; Çetiner ve Çelikkaleli, 2023).

Neoliberal rekabetin sosyal bağları zayıflatabileceği ve bireyleri dayanışma içindeki kişilerden çok rakipler olarak konumlandırabileceği ileri sürülmektedir (Putnam, 2000; Wilkinson ve Pickett, 2009). Ancak yalnızlık, depresyon ve tükenmişlik yalnızca neoliberal politikalarla açıklanamaz; aile ilişkileri, ekonomik koşullar, dijitalleşme, kentleşme, sağlık ve bireysel deneyimler de etkilidir. Bu nedenle neoliberal yönetimsellik, psikososyal sorunların doğrudan nedeni değil, bireysel başarı, uyum ve sorumluluk beklentilerini güçlendiren bağlamsal bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Mutluluk, kişisel gelişim, mindfulness ve psikolojik dayanıklılık, yaşam kalitesini ve baş etme kapasitesini destekleyebilir. Ancak bunların toplumsal ve ekonomik politikaların yerine kullanılması, işsizlik, yoksulluk ve dışlanmayı bireysel düşünce ve davranışlara indirgeyebilir (Davies, 2015; Han, 2017). Bu nedenle psikososyal müdahaleler; güvenceli istihdam, erişilebilir eğitim, gelir desteği, barınma, sağlık ve sosyal hizmet politikalarıyla tamamlanmalıdır.

4. Bulgular

4.1. Gençlik Refahında Kamusal Sorumluluğun Hukuki ve Kurumsal Çerçevesi

Türkiye’de gençlerin korunmasına ilişkin kamusal sorumluluğun hukuki dayanaklarından biri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 58. maddesidir. Söz konusu maddede devletin gençlerin yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alacağı ve gençleri alkol, uyuşturucu madde, suç, kumar ve benzeri risklerden koruyacağı belirtilmektedir (T.C. Anayasası, 1982, m. 58). Bu düzenleme, gençlerin bağımlılık ve diğer sosyal risklerden korunmasını yalnızca bireyin veya ailenin sorumluluğuna bırakmamakta; devlete açık bir koruma ve önleme sorumluluğu yüklemektedir.

Anayasa hükmünde gençlik, gelişimi desteklenmesi ve belirli risklerden korunması gereken bir toplumsal grup olarak ele alınmaktadır. Gençlerin zararlı alışkanlıklardan korunmasına yapılan vurgu, bağımlılıkla mücadelede kamusal müdahale için hukuki bir dayanak oluşturmaktadır. Bununla birlikte gençliğin ağırlıklı olarak “korunması gereken” bir grup olarak tanımlanması, gençlerin politika süreçlerine katılan hak özneleri olarak ne ölçüde konumlandırıldığı sorusunu da gündeme getirmektedir. Bu ikinci değerlendirme, anayasa hükmünün doğrudan ifadesi değil, çalışmanın kuramsal çerçevesine dayalı yorumudur.

2013 tarihli *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi* gençliği eğitim, istihdam, sağlık, katılım, sosyal içerme, kültür, sanat ve spor gibi birbiriyle ilişkili politika alanları içinde ele almaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2013). Belgede gençlerin kişisel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi, toplumsal karar alma süreçlerine katılımlarının artırılması ve zararlı alışkanlıklardan korunmaları gibi amaçlar birlikte yer almaktadır.

Bu bulgular, gençlik politikasının yalnızca bireysel davranışların düzenlenmesine dayanmadığını; kamusal koruma, katılım ve kurumsal destek hedeflerini de içerdiğini göstermektedir. Bununla birlikte belgede kişisel gelişim, beceri kazanma, aktif katılım ve risklerden korunma hedeflerinin hangi gelir güvencesi, barınma, bakım, sosyal hizmet ve güvenceli istihdam araçlarıyla destekleneceği aynı ayrıntı düzeyinde açıklanmamaktadır. Dolayısıyla incelenen hukuki ve politika metinlerinde kamusal koruma sorumluluğu devam etmekle birlikte, gençlerin kişisel gelişimlerine, becerilerine ve risklerden korunma kapasitelerine de belirgin bir önem verilmektedir. Bu bulgu, kamusal sorumluluğun ortadan kalktığını değil, kamusal koruma ile bireysel gelişim ve uyum beklentilerinin aynı politika çerçevesi içinde birlikte bulunduğunu göstermektedir.

4.2. NEET Göstergeleri ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Farklılıklar

Ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin oranı, gençlerin eğitimden işgücü piyasasına geçişlerinde karşılaştıkları güçlükleri değerlendirmek amacıyla kullanılan göstergelerden biridir. TÜİK'in 15-24 yaş grubuna ilişkin 2023 ve 2024 NEET göstergeleri, Tablo 1'de toplam, erkek ve kadın oranları bakımından karşılaştırmalı olarak sunulmuştur (TÜİK, 2025).

Tablo 1: Türkiye’de 15-24 Yaş Grubundaki NEET Oranlarının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2023-2024 (%)

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2023	22,5	15,6	29,8
2024	22,9	16,2	30,1

Tablo 1, Türkiye’de 15-24 yaş grubundaki NEET oranının 2023-2024 döneminde toplamda 0,4 puan arttığını göstermektedir. Aynı dönemde genç erkeklerin oranında 0,6 puan, genç kadınların oranında ise 0,3 puanlık artış gerçekleşmiştir. Ancak yalnızca iki yıla ait bu değişim, uzun dönemli ve kesintisiz bir yükseliş eğiliminin veya belirli bir ekonomi politikasının doğrudan etkisinin kanıtı olarak değerlendirilemez. NEET oranındaki değişimin açıklanabilmesi için daha uzun dönemli veri serilerinin; ekonomik büyüme, işgücü talebi, eğitimden mezuniyet süreleri, bölgesel istihdam olanakları ve bakım sorumlulukları gibi değişkenlerle birlikte incelenmesi gerekmektedir.

Tablodaki en belirgin bulgu, genç kadınlar ile genç erkekler arasındaki farklılıktır. Genç kadınların 2024 yılındaki %30,1’lik NEET oranı, genç erkeklerin %16,2’lik oranından 13,9 puan daha yüksektir. Bu farklılık; bakım ve ev içi sorumlulukların dağılımı, toplumsal cinsiyet normları, eğitim olanaklarına erişim, bölgesel işgücü piyasası koşulları, ücret düzeyi ve iş arama davranışları gibi birden fazla etkenle ilişkili olabilir. Bununla birlikte kullanılan toplulaştırılmış istatistikler, genç kadınların NEET statüsünde bulunma nedenlerini bireysel düzeyde göstermemektedir. Bu nedenle cinsiyet farklılığı yalnızca aileselleşme, bireysel tercih veya neoliberal dönüşüm gibi tek bir nedene bağlanmamalıdır (Lüküslü ve Çelik, 2022; Ekiz Gökmen, 2022).

NEET kategorisi, aynı yaşam koşullarına sahip homojen bir gençlik grubunu ifade etmemektedir. İş arayan gençler, bakım sorumluluğu nedeniyle işgücüne katılamayanlar, sağlık sorunları yaşayanlar, eğitimden yeni ayrılanlar ve iş aramaktan vazgeçenler aynı kategori içinde yer alabilmektedir (Eurofound, 2012; Furlong, 2006). Dolayısıyla NEET oranı, gençlerin bireysel motivasyon eksikliğinin, çalışmak istememelerinin veya yetersiz becerilere sahip olmalarının doğrudan göstergesi olarak yorumlanamaz.

Bu çalışmada NEET göstergeleri, gençlerin eğitim ve istihdam sistemleriyle ilişkilerindeki yapısal güçlükleri bağlamsallaştırmak amacıyla kullanılmıştır. NEET verileri, TBM ve OBM belgelerinin çözümlemesinden elde edilen bulguların istatistiksel kanıtı olarak değerlendirilmemiştir. NEET göstergeleri eğitim ve istihdam durumunu açıklarken, TBM ve OBM belgeleri bağımlılık risklerine yönelik kurumsal önleme ve müdahale yaklaşımlarını konu edinmektedir. Bu kaynak grupları aynı bireyleri, eş değer yaş gruplarını veya ortak örneklemeleri kapsamadığından aralarında doğrudan bir nedensellik ilişkisi kurulmamıştır.

4.3. TBM ve OBM Programlarının Kurumsal Yapısı

TBM, Yeşilay tarafından geliştirilen ve bağımlılık ortaya çıkmadan önce bilgi, farkındalık ve koruyucu becerileri geliştirmeyi amaçlayan bir önleme programıdır. Program; tütün, alkol, madde, teknoloji ve kumar bağımlılıkları ile sağlıklı yaşam konularını kapsamaktadır. TBM’nin farklı yaş gruplarına göre hazırlanan içerikleri, başta çocuklar ve gençler olmak üzere farklı toplum kesimlerinin bağımlılıkla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerini artırmayı amaçlamaktadır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025).

OBM, okul ortamında riskli davranış gösterdiği veya bağımlılık yapıcı maddeleri denediği değerlendirilen öğrencilere yönelik erken müdahale yaklaşımına dayanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024). Program; öğrenciyle bireysel görüşme yapılması, risk durumunun değerlendirilmesi, değişim motivasyonunun desteklenmesi, aileyle iletişim kurulması ve gerekli durumlarda sağlık veya destek hizmetlerine yönlendirme yapılması gibi uygulamaları içermektedir.

TBM ve OBM'nin hedef grupları ve müdahale düzeyleri farklıdır. TBM geniş hedef gruplarına yönelik birincil önleme ve farkındalık yaklaşımını temsil ederken, OBM okul ortamında belirlenen risk durumlarına yönelik daha bireyselleştirilmiş bir erken müdahale modeli sunmaktadır. Bu nedenle iki programın birbirinin alternatifi değil, bağımlılıkla mücadele sürecinin farklı aşamalarına yönelik tamamlayıcı kurumsal araçlar olarak değerlendirilmesi daha uygundur.

Tablo 2: Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM) ile Okulda Bağımlılığa Müdahale Programının (OBM) Karşılaştırılması

Karşılaştırma Boyutu	TBM	OBM
Önleme Düzeyi	Birincil önleme.	İkincil önleme ve erken müdahale.
Temel Amaç	Bağımlılık yapıcı unsurlara ilişkin bilgi ve farkındalığı artırmak, sağlıklı yaşam davranışlarını desteklemek ve bağımlılığın başlamasını önlemek.	Riskli davranışın bağımlılığa dönüşmesini önlemek, öğrenciyi desteklemek ve gerekli durumlarda ilgili hizmetlere yönlendirmek.
Hedef Grup	Başta çocuklar ve gençler olmak üzere farklı yaş ve toplum grupları.	Riskli davranış gösterdiği veya bağımlılık yapıcı maddeleri denediği belirlenen ortaokul ve lise öğrencileri.
Uygulama Kapsamı	Tütün, alkol, madde, teknoloji ve kumar bağımlılıkları ile sağlıklı yaşam.	Okul ortamında belirlenen madde kullanımı ve diğer bağımlılık risklerine yönelik erken müdahale.
Uygulama Yöntemi	Yaş gruplarına göre hazırlanmış eğitim modülleri, bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları.	Bireysel görüşme, risk değerlendirmesi, motivasyonun desteklenmesi, izleme, aileyle iletişim ve gerekli durumlarda yönlendirme.
Uygulayıcılar	Program kapsamında eğitim almış öğretmenler, uzmanlar ve ilgili uygulayıcılar.	Okul rehber öğretmenleri ve psikolojik danışmanlar.
Kurumsal Yapı ve İş Birliği	Yeşilay öncülüğünde ilgili kamu kurumları ve eğitim kuruluşlarıyla iş birliği içinde uygulanır.	Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullar ve rehberlik servisleri aracılığıyla; gerekli durumlarda RAM ve sağlık kuruluşlarıyla iş birliği içinde yürütülür.
Müdahalenin Niteliği	Koruyucu ve önleyici eğitim programıdır; klinik tedavi programı değildir.	Okul temelli erken müdahale programıdır; klinik tanı ve tedavi yerine değerlendirme, destek ve yönlendirme işlevi görür.
NEET Gençlerle İlişkisi	NEET gençleri özel ve doğrudan hedefleyen bir program değildir.	Okula devam eden öğrencileri hedeflediği için NEET gençleri doğrudan kapsamamaktadır.

Tablo 2, TBM ve OBM'nin bağımlılıkla mücadele sistemindeki farklı konumlarını göstermektedir. TBM, genel bilgi ve farkındalık yoluyla bağımlılığın başlamasını önlemeye yönelirken OBM, okul ortamında belirlenen risklerin ilerlemesini engellemeye yönelik bireysel destek ve yönlendirme süreçlerini içermektedir. Tablodaki karşılaştırma, programların amaç ve uygulama özelliklerine ilişkindir; programların etkililiği veya sonuçları hakkında bir değerlendirme sunmamaktadır.

OBM'nin okul temelli olması nedeniyle programın hedef grubunu eğitim sistemine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Bu nedenle OBM'nin NEET statüsündeki gençleri doğrudan hedeflediği veya onları denetlemeyi amaçladığı sonucuna ulaşılamaz. NEET sorunsalı ile OBM arasındaki ilişki, yalnızca gençlerin karşılaştığı yapısal riskler ile bu risklere verilen kurumsal yanıtların farklı düzeylerde değerlendirilmesine dayanmaktadır.

4.4. TBM ve OBM Belgelerinde Risk, Sorumluluk ve Yaşam Becerileri

TBM içeriklerinde bağımlılık riski; bilgi ve farkındalığın yanı sıra karar verme, riskli davranışlardan kaçınma, özdenetim, sağlıklı yaşam ve yardım arama becerileriyle ilişkilendirilmektedir. Farklı yaş gruplarına uyarlanan program, bağımlılık türleri hakkında bilgilendirmenin yanında koruyucu davranışların geliştirilmesini amaçlamaktadır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025). OBM belgesinde ise risk altındaki öğrenciyle bireysel görüşme, davranışın erken değerlendirilmesi, değişim motivasyonunun desteklenmesi ve gerektiğinde aile veya sağlık kuruluşlarıyla iş birliği öne çıkmaktadır. Dolayısıyla OBM; cezalandırmanın ötesinde rehberlik, destek, izleme ve yönlendirme işlevleri taşımaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024).

TBM’de farkındalık, seçimlerin sonuçlarını değerlendirme, hayır deme, problem çözme ve davranış değişikliği; OBM’de ise bireysel görüşme, motivasyon, aileyle çalışma, izleme ve yönlendirme ayrıntılı biçimde yapılandırılmaktadır. Her iki programda bireysel becerilerin yanında öğretmen, okul rehberlik servisi, aile, RAM ve sağlık kuruluşlarına da sorumluluk verilmesi, risk yönetiminin yalnızca genç bireye yüklenmediğini göstermektedir. Bununla birlikte yoksulluk, barınma güvencesizliği, mahalle koşulları, toplumsal dışlanma ve hizmetlere eşitsiz erişim gibi yapısal koşullar, incelenen materyallerde bireysel ve davranışsal müdahalelerle aynı ayrıntı düzeyinde ele alınmamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024; Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025). Bu bulgu, yapısal etkenlerin programlara ilişkin bütün yayınlarda veya diğer kamu politikalarında göz ardı edildiği anlamına gelmez. Belirli amaçlara sahip önleme ve erken müdahale araçlarının sosyal politikanın bütün alanlarını kapsamaması da beklenemez. Dolayısıyla doğrudan belge bulgusu, bireysel ve davranışsal müdahalelerin yapısal sosyal politika araçlarından daha ayrıntılı açıklanmasıdır. Bu vurgu dağılımının refahın bireyselleşmesi yönünde değerlendirilmesi ise belgelerin açık amacı değil, çalışmanın neoliberal yönetimsellik çerçevesine dayanan kuramsal yorumudur. Bulgular, programların bağımlılığı yalnızca irade zayıflığıyla açıkladığını, gençleri suçladığını veya yapısal sorunları bilinçli biçimde görmezden geldiğini göstermemektedir.

NEET göstergeleri ile TBM ve OBM bulguları arasında nedensel bir bağlantı kurulmamıştır. NEET verileri 15-24 yaş grubunun eğitim ve istihdam durumunu gösterirken TBM farklı yaş ve toplum gruplarına, OBM ise okul sistemindeki risk altındaki öğrencilere yönelmektedir. Bu kaynaklar, gençlerin yapısal kırılganlıkları ile bunlara verilen kurumsal ve davranışsal yanıtların farklı boyutlarını bağlamsallaştırmak amacıyla kullanılmıştır.

Sonuç olarak belgelerde kamusal koruma, kurumsal destek ve bireysel kapasite geliştirme birlikte yer almaktadır. Bireysel farkındalık, özdenetim ve yaşam becerileri belirgin biçimde yapılandırılırken bağımlılığın ekonomik ve toplumsal belirleyicileri aynı ayrıntıda ele alınmamaktadır. Bu örüntünün neoliberal yönetimsellik ve refahın bireyselleşmesi bakımından anlamı Tartışma bölümünde değerlendirilecektir.

5. Tartışma

Bulgular, Türkiye’de gençlerin korunmasına ilişkin kamusal sorumluluğun incelenen belgelerde sürdüğünü; bunun yanında bireysel gelişim, farkındalık, özdenetim, yaşam becerileri ve uyum kapasitesinin de belirgin biçimde vurgulandığını göstermektedir. Bu durum, devletin gençlik refahından bütünüyle çekilmesinden çok, kamusal koruma ile bireysel, ailesel ve kurumsal sorumlulukların yeniden ilişkilendirildiği karma bir yapıya işaret etmektedir. Bu örüntü, neoliberalizmi bireylerin kendilerini sorumlu, uyarlanabilir ve risklerini yönetebilen özneler olarak kurmalarını teşvik eden bir yönetimsellik biçimi olarak değerlendiren literatürle örtüşmektedir (Foucault, 2008; Lerner, 2000; Rose, 1999). Sosyal korumada istihdam edilebilirlik, aktivasyon ve bireysel sorumluluğun güçlendiğine ilişkin değerlendirmeler de bu bulguyu desteklemektedir (Jessop, 2002; Peck, 2001). Bununla birlikte Anayasa’daki gençlerin korunması hükmü ile Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi’ndeki gelişim, korunma ve katılım hedefleri, kamusal sorumluluğun ortadan kalkmadığını göstermektedir (T.C. Anayasası, 1982; Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2013). Dolayısıyla Türkiye’deki dönüşüm yalnızca “devletin geri çekilmesi” olarak açıklanamaz; kamusal koruma ile bireysel sorumluluk arasındaki dengenin eleştirel biçimde değerlendirilmesi gerekir (Yaman, 2021; Akay, 2023).

NEET bulguları, gençlerin eğitimden istihdama geçişlerinin parçalı, belirsiz ve eşitsiz hâle geldiğini belirten çalışmalarla uyumludur (Furlong ve Cartmel, 2007; MacDonald, 2011; Standing, 2011). Ancak

NEET kategorisi; iş arayanları, bakım sorumluluğu bulunanları, sağlık sorunları nedeniyle çalışamayanları, eğitimden yeni ayrılanları ve iş aramaktan vazgeçenleri kapsayan heterojen bir gruptur (Eurofound, 2012; Furlong, 2006). Bu nedenle NEET oranı, gençlerin motivasyonunun veya beceri düzeyinin doğrudan göstergesi olarak yorumlanmamalıdır.

TÜİK verileri, 2023-2024 döneminde toplam NEET oranında sınırlı bir değişim bulunduğunu, genç kadınlarla erkekler arasındaki farkın ise belirgin olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2025). Bununla birlikte iki yıllık veriden uzun dönemli bir eğilim çıkarılamayacağı gibi değişim doğrudan neoliberal politikalarla da açıklanamaz. Ekonomik büyüme, işgücü talebi, eğitim süreleri ve bölgesel istihdam olanakları gibi etkenler de dikkate alınmalıdır. Genç kadınların daha yüksek NEET oranı; aile temelli sosyal koruma, bakım sorumlulukları, toplumsal cinsiyet normları ve işgücü piyasasındaki eşitsizliklerle ilişkili olabilir (Esping-Andersen, 1990; Ferrera, 1996; Gallie ve Paugam, 2000; Lüküslü ve Çelik, 2022). Ancak toplulaştırılmış veriler bireysel nedenleri göstermediğinden bu yorum bütün genç kadınlara genellenmemelidir.

TBM ve OBM belgelerinde bağımlılık risklerinin önlenmesinde bilgi, farkındalık, karar verme, özdenetim, yaşam becerileri ve davranış değişikliğine önem verilmektedir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2025; Milli Eğitim Bakanlığı, 2024). TBM, bağımlılık başlamadan önce farklı hedef grupların bilgi ve farkındalığını geliştirmeyi; OBM ise okul ortamında belirlenen risklere bireysel görüşme, motivasyon desteği, aileyle iletişim, izleme ve yönlendirmeye müdahale etmeyi amaçlamaktadır. Bu kurumsal unsurlar, programların yalnızca cezalandırıcı veya bireyi suçlayıcı araçlar olarak nitelendirilemeyeceğini ve sorumluluğun bütünüyle gence bırakılmadığını göstermektedir. Okul temelli programların bilgi, yardım arama ve koruyucu becerileri destekleyebildiğine ilişkin çalışmalar da bu olası koruyucu işlevlerin değerlendirilmesine katkı sunmaktadır. Bununla birlikte bu araştırma programların etkililiğini veya bağımlılık davranışlarını azaltıp azaltmadığını ölçmemektedir. Dolayısıyla yalnızca belgelerdeki hedeflerden hareketle TBM ve OBM'nin etkili olduğu ya da olmadığı sonucuna ulaşılamaz. İncelenen husus, risklerin, sorumlulukların ve müdahale araçlarının program belgelerinde nasıl çerçevelendiğidir.

Doğrudan belge bulgusu; bireysel farkındalık, karar verme, özdenetim ve davranış değişikliğinin ayrıntılı biçimde yapılandırılması, yoksulluk, güvencesizlik, barınma, toplumsal dışlanma ve sosyal hizmetlere erişim gibi yapısal koşulların ise aynı ayrıntıda ele alınmamasıdır. Bu vurgu farklılığı, sosyal risklerin yönetiminde bireysel uyum ve baş etme kapasitesinin görünür hâle gelmesi bakımından neoliberal yönetimsellik ve refahın bireyselleşmesi literatürüyle ilişkilendirilebilir (Foucault, 2008; Rose, 1999). Ancak bu, programların neoliberal bir sosyal kontrol mekanizması olduğunu, gençleri suçladığını veya yapısal koşulları bilinçli biçimde dışladığını kanıtlamaz. Programların sınırlı önleme ve erken müdahale amaçları ile aile, okul ve sağlık hizmetlerini içeren kurumsal unsurları da değerlendirmeye katılmalıdır. Bu nedenle yaşam becerileri ve psikolojik dayanıklılığı geliştiren müdahaleler yapısal sosyal politikaların zorunlu karşıtı değildir. Karar verme, özdenetim ve yardım arama becerileri gençlerin baş etme kapasitesini; aileyle çalışma, okul rehberliği ve sağlık hizmetlerine yönlendirme ise erken desteği güçlendirebilir. Temel mesele, bu müdahalelerin yoksullukla mücadele, gelir güvencesi, erişilebilir eğitim, barınma, sosyal hizmetler ve güvenceli istihdam politikalarının yerine geçirilmemesidir. Bu değerlendirme, refahı bireyin değer verdiği yaşamı seçebilme ve gerçekleştirebilme olanaklarıyla ilişkilendiren yapabilirlik yaklaşımıyla uyumludur (Sen, 1999; Nussbaum, 2011). Gençlerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi kadar bu becerilerin kullanılabileceği maddi, toplumsal ve kurumsal koşulların oluşturulması da gereklidir. Eğitim, sağlık, barınma, gelir güvencesi, toplumsal katılım ve karar alma süreçlerine erişim, gençlerin yapabilirliklerini birlikte şekillendirmektedir (Fraser, 1995; Lister, 2003; Nussbaum, 2011).

NEET göstergeleri ile TBM ve OBM belgelerinin birlikte değerlendirilmesi, yapısal kırılmalıklar ile kurumsal ve davranışsal müdahalelerin ortak bir çerçevede tartışılmasını sağlamaktadır. Ancak NEET göstergeleri eğitim ve istihdam durumunu, TBM ve OBM ise bağımlılık risklerine yönelik yaklaşımları göstermekte; aynı bireyleri, yaş gruplarını veya örneklemeleri kapsamamaktadır. Bu nedenle NEET statüsünün bağımlılığa yol açtığı, NEET oranlarının bağımlılık eğilimlerini açıkladığı veya programların NEET gençleri doğrudan yönettiği sonucuna ulaşılamaz. İki alan arasında kurulan ilişki nedensel değil, kuramsal ve bağlamsaldır.

6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, seçilen hukuki, politik ve kurumsal belgelerle sınırlıdır. İncelenen bütüncü, Türkiye’de gençlik refahı ve bağımlılıkla mücadele alanındaki tüm mevzuat, politika ve uygulamaları temsil etmediğinden bulguların bu alanların bütününe genellenmesi amaçlanmamıştır.

Araştırma, resmî belgelerde üretilen söylemlere odaklanmakta; gençlerin, ailelerin, öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının, program uygulayıcılarının ve politika yapımcıların deneyimlerine ilişkin saha verisi içermemektedir. Bu nedenle belgelerde tanımlanan müdahalelerin uygulamada nasıl yorumlandığı, deneyimlendiği ve ne tür sonuçlar doğurduğu değerlendirilememektedir. İleriki çalışmalar, görüşme, odak grup, gözlem veya anket yoluyla kurumsal söylemler ile uygulama deneyimleri arasındaki ilişkiyi inceleyebilir.

Çalışma, TBM ve OBM’nin etkililiğini ölçen bir program değerlendirmesi değildir. Program belgelerindeki farkındalık, yaşam becerileri, özdenetim, erken müdahale, aileyle iş birliği ve yönlendirme hedefleri çözümlenmiş; katılımcılardaki bilgi, tutum veya davranış değişikliği ölçülmemiştir. Dolayısıyla bulgulardan hareketle programların bağımlılığı önlemede etkili veya etkisiz olduğu sonucuna ulaşılamaz.

NEET göstergeleri ile TBM ve OBM belgeleri farklı analitik düzeylerde bilgi sunmaktadır. NEET verileri 15-24 yaş grubunun eğitim ve istihdam durumuna ilişkin toplulaştırılmış istatistiklerken TBM farklı yaş ve toplum gruplarına, OBM ise eğitim sistemindeki ortaokul ve lise öğrencilerine yönelmektedir. Bu nedenle NEET statüsü ile bağımlılık arasında bireysel veya nedensel bir ilişki kurulmamış; NEET verileri programlara ilişkin belge bulgularının kanıtı olarak kullanılmamıştır. Bu kaynaklar yalnızca yapısal kırılganlıklar ile kurumsal müdahaleleri farklı düzeylerde bağlamsallaştırmak amacıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Toplulaştırılmış NEET verileri, gençlerin bu statüde bulunma nedenlerini bireysel düzeyde açıklamamaktadır. Özellikle cinsiyet farklılıklarının bakım sorumlulukları, eğitim, sağlık, evlilik durumu, bölgesel işgücü koşulları veya iş arama davranışıyla ne ölçüde ilişkili olduğu belirlenememektedir. Bu nedenle söz konusu farklılıklara ilişkin değerlendirmeler nedensel sonuçlar değil, ilgili literatür ışığında geliştirilen olası açıklamalardır.

Son olarak eleştirel söylem analizi yorumlayıcı bir yaklaşımdır ve araştırmacının kuramsal konumu çözümlmeyi etkileyebilir. Bu etkiyi sınırlandırmak amacıyla çalışmanın savını destekleyen ifadelerin yanı sıra kamusal koruma, hak temelli yaklaşım, aileyle iş birliği, kurumsal destek ve sağlık hizmetlerine yönlendirme gibi dengeleyici unsurlar da dikkate alınmış; doğrudan belge bulguları ile kuramsal yorumların ayrıştırılmasına özen gösterilmiştir.

7. Sonuç ve Politika Önerileri

Bu çalışma, Türkiye’de gençlik refahına ilişkin hukuki ve kurumsal belgeler ile TBM ve OBM programlarında sosyal risklerin ve sorumlulukların nasıl çerçeveslendiğini neoliberal yönetimsellik ve refahın bireyselleşmesi perspektifinden incelemiştir. NEET göstergeleri ise belge çözümlemesini toplumsal bağlamına yerleştiren ikincil veriler olarak kullanılmıştır.

Birinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular, gençlerin korunmasına yönelik kamusal sorumluluğun incelenen belgelerde sürdüğünü göstermektedir. Anayasa’nın 58. maddesi devlete gençlerin gelişimini destekleme ve onları çeşitli risklerden koruma yükümlülüğü verirken Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi gençlerin eğitim, istihdam, sağlık, katılım ve sosyal içermeye gereksinimlerini çok boyutlu biçimde ele almaktadır. Bununla birlikte gençlerin aktif, uyum sağlayabilen ve risklerini yönetebilen bireyler olarak yetiştirilmesine de önem verilmektedir. Dolayısıyla belgeler devletin gençlik refahından çekildiğini değil, kamusal sorumluluk ile bireysel ve ailesel sorumlulukların birlikte yapılandırıldığını göstermektedir.

İkinci araştırma sorusu kapsamında TBM ve OBM belgelerinde bilgi, farkındalık, karar verme, özdenetim, yaşam becerileri, davranış değişikliği ve yardım arama gibi bireysel kapasitelere belirgin bir yer verildiği saptanmıştır. TBM birincil önlemeye; OBM ise bireysel görüşme, destek, izleme, aileyle iletişim ve yönlendirmeyi içeren erken müdahaleye dayanmaktadır. Öğretmenlere, okul rehberlik servislerine, ailelere ve sağlık kuruluşlarına da sorumluluk verilmesi, programların yalnızca bireyi

suçlayan veya cezalandıran araçlar olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Ancak bireysel ve davranışsal müdahaleler ayrıntılı biçimde yapılandırılırken yoksulluk, güvencesizlik, barınma, toplumsal dışlanma ve hizmetlere eşitsiz erişim gibi yapısal koşullar aynı ayrıntı düzeyinde ele alınmamaktadır. Bu görece vurgu farklılığı, programların açık amacı değil, neoliberal yönetsellik ve refahın bireyselleşmesi çerçevesinde geliştirilen kuramsal bir yorumdur.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin NEET göstergeleri, gençlerin eğitim ve istihdama katılımındaki güçlükleri ve cinsiyetler arasındaki belirgin farklılığı görünür kılmaktadır. Bununla birlikte NEET kategorisi heterojen bir grubu kapsadığından bireysel motivasyon eksikliği, çalışmak istememe veya beceri yetersizliğiyle açıklanamaz. Ayrıca NEET verileri ile TBM ve OBM belgeleri aynı bireyleri, yaş gruplarını veya örneklemeleri kapsamamaktadır. Bu nedenle NEET statüsü ile bağımlılık arasında istatistiksel veya nedensel bir ilişki kurulmamış; söz konusu alanlar yapısal kırılganlıklar ile bunlara verilen kurumsal ve davranışsal yanıtları karşılaştırmak amacıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel katkısı, gençlik refahı ve NEET sorunsalı ile bağımlılık önleme programlarındaki risk, sorumluluk, özdenetim ve yaşam becerisi söylemlerini ortak bir belge temelli çözümlemede buluşturmasıdır. Bulgular, kamusal koruma ile bireysel kapasite geliştirme birbiri zorunlu olarak dışlamadığını; ancak davranış ve beceri odaklı müdahalelerin yapısal sosyal politika araçlarından bağımsızlaştırılması durumunda sosyal risklerin bireyselleştirilmesi ihtimalinin güçlenebileceğini göstermektedir.

Gençlik refahı yalnızca istihdam edilebilirlik ve işgücü piyasasına katılım üzerinden değerlendirilmemelidir. Eğitim ve mesleki yönlendirmenin yanında gelir güvencesi, barınma, sağlık, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik ve karar alma süreçlerine katılımı kapsayan hak temelli politikalar geliştirilmelidir. Yapabilirlik yaklaşımı doğrultusunda amaç, gençleri herhangi bir işe veya programa yerleştirmekten öte, değer verdikleri yaşamı seçme ve gerçekleştirme olanaklarını genişletmek olmalıdır (Sen, 1999; Nussbaum, 2011).

İkinci olarak NEET statüsündeki gençlerin farklı ihtiyaçları gözetilmelidir. İş arayan, bakım sorumluluğu bulunan, sağlık sorunu yaşayan, eğitimden yeni ayrılan veya iş aramaktan vazgeçen gençlere tek tip müdahale uygulanması yeterli değildir. Eğitim, istihdam, danışmanlık ve sosyal hizmet destekleri ihtiyaçlara göre farklılaştırılmalı; sunulan işlerin ücret, güvence ve çalışma koşulları da değerlendirilmelidir. Genç kadınların daha yüksek NEET oranları karşısında bakım hizmetleri erişilebilir hâle getirilmeli; eğitim düzeyi, bölgesel eşitsizlikler, sağlık durumu ve işgücü piyasasındaki ayrımcılık da politika tasarımına dâhil edilmelidir.

Üçüncü olarak TBM ve OBM'nin bilgi, farkındalık, erken müdahale, rehberlik ve yönlendirme işlevleri korunurken okul, aile, sağlık kuruluşları ve sosyal hizmet birimleri arasındaki koordinasyon güçlendirilmelidir. Risk altındaki gençler yalnızca davranışları üzerinden değil, içinde bulundukları sosyal ve ekonomik koşullarla birlikte değerlendirilmelidir. OBM okul temelli olduğundan eğitim sistemi dışındaki NEET gençleri doğrudan kapsamamaktadır. Bu sınırlılık, programın hedef grubunun genişletilmesiyle değil; gençlik merkezleri, yerel yönetimler, sosyal hizmet ve sağlık kuruluşları ile sivil toplum örgütleri aracılığıyla ayrı ve erişilebilir destek mekanizmalarının geliştirilmesiyle ele alınabilir. Ancak bu mekanizmalar tasarlanmadan önce NEET gençlerin ihtiyaçlarını ve hizmetlere erişim engellerini belirleyen saha araştırmaları yapılmalıdır.

Dördüncü olarak TBM ve OBM'ye ilişkin uygulama ve sonuç araştırmaları artırılmalıdır. Programların bilgi, tutum, yardım arama, riskli davranış ve hizmetlere yönlendirme üzerindeki etkileri yaş, cinsiyet, bölge ve sosyoekonomik koşullar bakımından incelenmelidir. Böylece program hedefleri ile uygulama sonuçları arasındaki ilişki belirlenerek müdahaleler ihtiyaçlara göre geliştirilebilir.

Son olarak gençler, yalnızca korunması gereken risk grupları olarak değil, ihtiyaçlarını ve çözüm önerilerini ifade edebilen hak özneleri olarak politika süreçlerine katılmalıdır. Gençlik refahının güçlendirilmesi; bireysel becerileri kamusal koruma, ailesel destek, erişilebilir sosyal hizmetler, nitelikli eğitim ve güvenceli istihdamla tamamlayan bütüncül bir sosyal koruma yaklaşımını gerektirmektedir.

Kaynakça

- Akay, H. (2023). Kalkınma planlarındaki gençlik politikaları üzerinden genel bir değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(4), 1278-1297. <https://doi.org/10.33712/mana.1347889>.
- Çetinceli, K. ve Tüzün, P. (2022). Üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygısı, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(1), 21-30. <https://doi.org/10.54614/JSSI.2022.952094>.
- Çetiner, T. ve Çelikkaleli, Ö. (2023). Üniversite öğrencilerinde uyumsuz mükemmeliyetçilik ile tükenmişlik arasındaki ilişkide öz-düzenleme ve öz-şefkatin aracılık rolü. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (57), 1622-1645. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1277921>.
- Davies, W. (2015). *The happiness industry: How the government and big business sold us well-being*. London: Verso.
- Dean, H. (2007). The ethics of welfare-to-work. *Policy & Politics*, 35(4), 573-590.
- Ekiz Gökmen, Ç. (2022). A new perspective on women's care burden and employment in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 66, 11-34. <https://doi.org/10.1017/npt.2021.21>.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Eurofound. (2012). *NEETs-Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Erişim adresi: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/neets-young-people-not-employment-education-or-training-characteristics-costs-and>.
- European Commission. (2016). *The youth guarantee and youth employment initiative three years on* (COM(2016) 646 final). Erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0646>.
- Ferrera, M. (1996). The 'Southern model' of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6(1), 17-37. <http://dx.doi.org/10.1177/095892879600600102>.
- Fisher, M. (2009). *Capitalist realism: Is there no alternative?* Winchester: Zero Books.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979* (M. Senellart, Ed.; G. Burchell, Trans.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Fraser, N. (1995). From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a 'post-socialist' age. *New Left Review*, 1(212), 68-93.
- Furlong, A. (2006). Not a very NEET solution: Representing problematic labour market transitions among early school-leavers. *Work, Employment and Society*, 20(3), 553-569. <http://dx.doi.org/10.1177/0950017006067001>.
- Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change: New perspectives* (2nd ed.). Maidenhead, UK: McGraw-Hill/Open University Press.
- Gallie, D., & Paugam, S. (Eds.). (2000). *Welfare regimes and the experience of unemployment in Europe*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2013). *Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi* (Yayın No. 57). Ankara: Yazar. Erişim adresi: https://gsb.gov.tr/dist/mevzuatdosyalar/mevzuatlar/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf.
- Görmüş, A. (2023). Türkiye'de kayıt dışı genç istihdamı: Hanehalkı işgücü istatistiklerinden cinsiyete dayalı bulgular. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 13(2), 159-178. <https://doi.org/10.32331/sgd.1408456>.
- Görmüş, A. (2024). Türkiye'de uzun-dönem genç işsizliği: Hanehalkı işgücü istatistiklerinden bulgular. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 8(2), 412-426. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1276280>.

- Han, B.-C. (2010). *Müdigkeitsgesellschaft* [Yorgunluk toplumu]. Berlin, Germany: Matthes & Seitz Berlin.
- Han, B.-C. (2015). *The burnout society* (E. Butler, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Han, B.-C. (2017). *Psychopolitics: Neoliberalism and new technologies of power* (E. Butler, Trans.). London, UK: Verso Books.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- ILO. (2015). *Global employment trends for youth 2015: Scaling up investments in decent jobs for youth*. Geneva, Switzerland: Author. Erişim adresi: <https://www.ilo.org/publications/global-employment-trends-youth-2015-scaling-investments-decent-jobs-youth>.
- Jessop, B. (2002). *The future of the capitalist state*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Kantaş Yılmaz, F. ve Karakuş, S. (2022). The stress of finding a job and future anxiety of health management students during the COVID-19 pandemic period. *Gevher Nesibe Journal of Medical and Health Sciences*, 7(19), 42-53. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6974086>.
- Larner, W. (2000). Neo-liberalism: Policy, ideology, governmentality. *Studies in Political Economy*, 63(1), 5-25. <http://dx.doi.org/10.1080/19187033.2000.11675231>.
- Lister, R. (2003). *Citizenship: Feminist perspectives* (2nd ed.). New York, NY: New York University Press.
- Lüküslü, D. ve Çelik, K. (2022). Gendering the NEET category: Young NEET women in Turkey. *Turkish Studies*, 23(2), 200-222. <https://doi.org/10.1080/14683849.2021.1882861>.
- MacDonald, R. (2011). Youth, transitions and social exclusion. *Journal of Education and Work*, 24(5), 427-431.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *OBM uygulayıcı eğitimi eğitici el kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Özdemir, M. O., Metin Özcan, K. ve Üçdoğruk, Ş. (2023). Youth not in employment, education, or training (NEET) in Turkey: A regional analysis. *Ege Academic Review*, 23(3), 409-426. <https://doi.org/10.21121/eab.1178984>.
- Peck, J. (2001). *Workfare states*. New York, NY: Guilford Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Rose, N. (1999). *Powers of freedom: Reframing political thought*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London, UK: Bloomsbury Academic.
- Şahin, M. ve Boduroğlu, G. (2025). Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin (NEET) yaşam deneyimleri: Zorluklar, gereksinimler ve beklentiler. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 13(35), 54-68.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Kanun No. 2709. *T.C. Resmî Gazete*, 17863 (Mükerrer), 9 Kasım 1982. Erişim adresi: <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). *İstatistiklerle Gençlik, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/>
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2025). *Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM)*. Erişim tarihi: 2 Ağustos 2026, <https://tbm.org.tr>.

- Wacquant, L. (2009). *Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Durham, NC: Duke University Press.
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2009). *The spirit level: Why greater equality makes societies stronger*. New York, NY: Bloomsbury Press.
- Yaman, A. (2021). Kamu politikası analizi bağlamında Türkiye'nin gençlik politikası. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 45-71. <https://doi.org/10.21733/ibad.854915>.
- Yiğit, B., Çakmak, B. Y. ve Çakmak, E. E. (2023). NEET in Turkey: A typology including jobless youths, parental education and employment status as determinants. *Education + Training*, 65(5), 731-748. <https://doi.org/10.1108/ET-01-2023-0005>.

Research Article

Neoliberal Yönetimsellik ve Gençlik Refahının Bireyselleşmesi: Türkiye’de Neet Sorunsalı ile TBM ve OBM Programlarının Eleştirel Analizi

Neoliberal Governmentality and the Individualization of Youth Welfare: A Critical Analysis of the NEET Issue and the TBM and OBM Programs in Turkey

Azize AÇIK

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Adalet Meslek Yüksekokulu

azize.acik@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-4113-4159>

Extended Abstract

Introduction and Research Focus

Neoliberalism has transformed social policy as both a market-centred economic programme and a mode of governmentality reorganising the responsibilities of the state, society, family, and individual. Individuals are encouraged to become entrepreneurs of the self, improving their skills, remaining adaptable, and managing personal risks. Unemployment, poverty, and social exclusion may consequently be framed through employability, self-control, behavioural adjustment, and psychological resilience. Welfare is thereby linked to education, employment, activation, and behavioural requirements without necessarily eliminating public responsibility.

These developments are important for youth welfare. The transition from education to employment and adulthood has become longer and more uncertain as secure employment has weakened and temporary, flexible, and low-paid work has expanded. NEET-young people not in employment, education, or training-makes disconnection from education and the labour market visible, but it is heterogeneous and cannot be reduced to individual motivation or skills. It may include jobseekers, young people with caring responsibilities or health problems, recent school leavers, and those discouraged from seeking work.

In Türkiye, youth welfare and NEET status are generally discussed separately from the responsibility, life-skills, and self-control discourses found in addiction-prevention programmes. This study brings these fields together within a document-based framework without assuming a common population or causal connection. It examines how social risks and responsibilities are framed, how addiction risk is constructed in the Türkiye Addiction Prevention Training Programme (TBM) and School-Based Addiction Intervention Programme (OBM), and the limits of considering NEET indicators and programme documents together.

Theoretical Framework and NEET Context

The study draws on neoliberal governmentality and the individualisation of welfare. Individual interventions are not inherently individualising: awareness, decision-making, help-seeking, and self-regulation may strengthen coping capacities. The critical question is whether they complement or replace policies addressing poverty, insecurity, caring responsibilities, exclusion, and unequal service access. The capability approach relates youth welfare to social rights, security, participation, and the freedom to pursue a valued life. NEET statistics are therefore read as indicators of structural vulnerability, not individual failure or evidence of addiction.

Method

The research was a qualitative document study using critical discourse analysis (CDA) to examine how youth, risk, protection, responsibility, behavioural change, and institutional intervention are constructed. The corpus consists of Article 58 of the Constitution of the Republic of Türkiye; the National Youth and Sports Policy Document (2013); the Türkiye Yeşilay Society's official TBM programme description and the TBM educational contents used in the analysis; and the Ministry of National Education's OBM implementation document, the Educator's Handbook for Practitioner Training. Documents were purposefully selected for their direct relevance to youth protection, education and employment participation, social welfare, or addiction prevention; their definitions of state, family, school, or individual responsibilities; their official institutional origin; and their public, verifiable accessibility. The corpus runs from the 1982 Constitution to current programme materials.

NEET statistics from the Turkish Statistical Institute's Statistics on Youth, 2024 bulletin provided secondary context and were not CDA material. The analysis unit comprised definitions, aims, risk descriptions, interventions, responsibility attributions, and target-group referrals, interpreted within sentence and paragraph contexts. Categories covered youth and target groups; social and addiction-related risks; public, family, school, and individual responsibilities; awareness, behavioural change, decision-making, self-control, life skills, resilience, and adaptation; structural conditions; and protective, preventive, supportive, and referral-oriented interventions.

Analysis proceeded through document classification; identification of relevant passages; comparison of how risks and responsibilities were constructed; and interpretation through the theoretical literature alongside NEET indicators. Direct observations were distinguished from theoretical interpretations, and public responsibility, family support, institutional cooperation, guidance, and health-service referral were considered alongside individual capacities.

Findings and Discussion

Public responsibility for youth protection remains visible. Article 58 assigns the state responsibility for supporting young people's development and protecting them from alcohol, drugs, crime, gambling, and similar risks. The National Youth and Sports Policy Document addresses education, employment, health, participation, social inclusion, personal development, and protection from harmful habits. These texts do not indicate complete state withdrawal, but also emphasise active participation, adaptability, and risk-management capacity. The pattern is a restructuring of public responsibility alongside individual, family, and institutional responsibilities.

NEET indicators make difficulties in education and employment participation and their gendered distribution visible. For 15-24-year-olds, the total rate rose from 22.5% in 2023 to 22.9% in 2024; the male rate from 15.6% to 16.2%, and the female rate from 29.8% to 30.1%. A two-year change cannot establish a long-term trend or policy effect, and aggregate data cannot identify individual reasons, which may involve caring responsibilities, health, educations and labour-market conditions, regional inequalities, or discouraged job search. NEET indicators contextualise structural vulnerabilities.

TBM and OBM occupy different but complementary positions in addiction prevention. TBM is Yeşilay's primary-prevention programme addressing tobacco, alcohol, substance, technology, and gambling addictions and healthy living through age-adapted education, awareness, and protective skills. OBM is a school-based, secondary-prevention and early-intervention programme for middle- and high-school students assessed as displaying risky behaviour or having experimented with addictive substances. It includes individual interviews, risk assessment, motivation to change, family communication, monitoring, and referral. OBM therefore does not directly target NEET youth.

Both programmes assign responsibilities beyond the individual to teachers, school counselling services, families, Regional Guidance and Research Centres, and health institutions. They are not solely punitive or individual-blaming. Nevertheless, their materials elaborate awareness, decision-making, self-control, life skills, motivation, and behavioural change in greater detail than poverty, housing insecurity, neighbourhood conditions, social exclusion, and unequal service access. This finding concerns relative emphasis; it does not prove intentional disregard of structural causes, blame, or effectiveness. Reading it as a possible tendency toward welfare individualisation is a theoretical interpretation through

neoliberal governmentality. Because NEET data and TBM/OBM documents concern different populations and analytical levels, no statistical or causal relationship between NEET status and addiction was established.

Conclusion, Limitations, and Policy Implications

Youth welfare and addiction-prevention policies in Türkiye combine public protection with individual capacity development. Awareness, self-control, life skills, resilience, early intervention, family cooperation, and referral can support young people, but their contribution depends on the conditions in which they are offered. Detached from structural social policy, individual interventions may make social risks appear matters of personal adjustment. They should therefore be coordinated with collective guarantees and rights-based protection.

The study is limited to selected public and institutional documents. It contains no field data, does not assess practice experiences, and does not measure TBM or OBM effectiveness or participant change. Aggregate NEET indicators cannot explain individual circumstances or support causal conclusions. CDA is interpretive, theoretically positioned approach.

Youth welfare should not be evaluated only through employability. Income security, housing, health, social services, social security, education, and participation are rights-based components of young people's capabilities. NEET support should reflect caring responsibilities, health, education, gender, region, and labour-market conditions; accessible care services are particularly important given young women's higher rates. TBM and OBM should be coordinated with schools, families, health and social services, local authorities, youth centres, and civil-society organisations. Since OBM does not directly reach young people outside education, separate accessible mechanisms and prior field research are needed. Programme implementation and outcomes should be studied across social groups, and young people should participate as rights-bearing subjects. The study brings NEET-related welfare and TBM/OBM discourses into one critical, integrated, document-based analysis.